

דף פ

באורי פשט והערות לעיון

במאי פליגי, בשה ואפילו מקצת שה, רבנן סברי שה ואפילו מקצת שה ורבי אליעזר סבר שה ולא מקצת שה – ולפי זה אין הכרח לומר שר' אליעזר מסופק אם חוששים לזרע האב אם לאו, ואפשר שסובר שחוששים ודאי, וזה שאין נוהג בו אותו ואת בנו וגם פטור מן המתנות, לפי שאינו אלא מקצת שה' – אלא נוח יותר לומר שגם ר' אליעזר מסופק אם חוששין אם לאו, משתי סיבות; – א. כיון שאין הכרח לומר שנחלק עם חכמים בשני דברים, עדיף לצמצם מחלוקתם רק לשאלה אחת, אם מקצת שה נידון כשה' אם לאו.

ב. כדי להעמיד המשנה שכוי אין שוחטים אותו ביו"ט, גם אליבא דר' אליעזר, ולשיטתו מדובר בתיש הבא על הצביה, ולכך הוא בספק, שמא אין חוששים לזרע האב והרי כולו 'צבי', שמא חוששים והרי אין כולו 'צבי' ופטור. (עפ"י מהרש"א ומהר"ם)

רבנן סברי שה ואפילו מקצת שה – והלכה כחכמים (רא"ש; רמב"ם שחיטה יב, ה; טשו"ע יו"ד טז, ח). הנה דנו האחרונים אודות אתרוג המורכב, ויש שכתבו שפסול משום 'חסר', (ט"ז או"ח תרמט. ובשאר ימי החג שחסר כשר, כתב שפסול מפני שיתכן וחסר מן השיעור). ולכאורה נראה לדון לפסולו משום שאינו אתרוג שלם אלא חצי אתרוג. (ולכן אפילו בשאר ימי החג שאתרוג החסר כשר, כאן גרע יותר, שאינו אלא חצי אתרוג). ואין לדחות ולומר הלא הלכה כחכמים ש'שה' ואפילו מקצת שה, אף כאן נאמר אתרוג ואפילו חצי אתרוג – שלא מצינו סברה זו אלא שלא לפטור חצי השה מן המתנות או להפקיעו מאיסור 'אותו ואת בנו', (או חצי הצבי – לפטורו מכיסוי הדם), אבל אין לנו ללמוד מכאן להכשיר חצי אתרוג (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב נח).

ע"ע באור – שמח (מאכ"א א, יג) שיצא לחלק בין שם כללי, כגון 'שה', שהוא כולל עזים וכבשים, ואינו שם מין ברור, שבוזה אומרים אפילו מקצת שה, ובין שם מסוים כגון 'עז' או 'כשב' שהוא שם עצם למין הברור, ואין המורכב בכלל. וע"ש עוד בבאור הסוגיא ובשיטת הרמב"ם. ובלא"ה כבר כתבו התוס' (בבכורות ג.) שאין להשוות הדרשות כשלא השווה הש"ס.

ולאיסורא – אבל אין לוקין מספק. וכבר עמדו מפרשים על מה שכתב רש"י שאינו לוקה משום 'התראת ספק', (וכיוצא בזה כתב להלן פו. במשנה) – והלא בלאו הכי אי אפשר להלקותו בספק, שמא לא עבר על הלאו. (ערש"ש, קובץ ענינים ועוד. ובדפוס סלאוויטא הגיהו 'דעבירת ספק'. – ע' גליון מהרש"א כאן וביו"ד טז, ח. וע"ע בהגהות רי"א חבר שבסוף המסכת).

ר' יוסי אומר: כוי בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה – משמע שהוא ספק חיה ספק בהמה. (ואין צד לומר שמא מין זה אינו לא חיה ולא בהמה – שסובר ר' יוסי שלא נבראו אלא או חיה או בהמה. עפ"י חזו"א כלאים ב, יב), ולכן אין לשחטו ביום טוב, שספק אם טעון כיסוי אם לאו. ואולם יש דעה אחרת שהוא בריה בפני עצמה, ואינו לא מין חיה ולא מין בהמה, ולפי אותה דעה מותר לשחטו ביום טוב, שודאי אינו טעון כיסוי. (עפ"י תוס' ביומא עד: ובכריתות כא. ד"ה כוי – עפ"י הסוגיות שם. וכבר כתבו הראשונים שפעמים רבות יש בש"ס ביטויים זהים במשמעויות שונות, (ע' למשל בתוס' לעיל סח. ד"ה אדם. וע' גם בריטב"א סוף יומא ובמאירי כתובות עט.). וכגון זה שלפנינו – 'בריה בפני עצמה' שבסוגיתנו, הכוונה לבע"ח מסוים,

להוציא הבא מן הכלאים או איל בר. ו'בריה בפני עצמה' שבסוגיות ביומא ובכריתות – משמעותו לסוג ומין חדש, שאינו לא חיה ולא בהמה.

עוד בענין הכוי ע"ד פנימית, שיש בו שילוב של סימני בהמה עם סימני חיה, והוא כממוצע המחברים – בספר 'אמרי פינחס' מקוריץ (השלם, תשמ"ח), ש"ס ומדרשים קכג-קכז).

'הני עזי דבאלא כשרות לגבי מזבח' – ואין זה נחשב שם לווי (ע' לעיל סב:) – כי באמת שמם 'עזים' סתם, אלא שמציינים את מקומם, עזים השוכנים ביער. (עפ"י תוס' סוכה יג. ד"ה משום. עוד היה מקום לתריץ, שאמנם אינם בכלל 'עז' שאמרה תורה, לפי שיש להם שם לווי, אולם בתורת קרבן נדבה כשר להקריבם, שהרי מכל מקום מין ממיני ה'צאן' המה – אבל נראה שהתוס' שלא הסבירו כן סוברים שכיון שפירט הכתוב 'מן הצאן קרבנו – מן הכבשים או מן העזים', אין להכשיר מין צאן אחר, שאינו בכלל 'כבש' או 'עז'. עפ"י שו"ת שבט הלוי ח"ד פט).

'ודלמא מינא דאקו נינהו... ודלמא מינא דתאו או מינא דזמר נינהו' – אבל איל צבי ויחמור ודישון היו ידועים להם, ולכך לא שאלו עליהם. (רש"י ומהרש"א מהדו"ב, עפ"י רש"י)

'שור הבר – מין בהמה' – וכן פסק הרמב"ם (מאכלות אסורות א.ח. והרשב"א תמה על כך, שנראה לפסוק כר' יוסי, שנימוקו עמו. וע' ברא"ש). ומבואר בתוס' (בד"ה ודלמא), שלדעת חכמים שהוא מין בהמה – כשר להקריבו על גבי מזבח.

ובספר אור שמח (מאכ"א שם) תמה מאד על כך, והלא יש לו שם לווי, ואינו בכלל 'שור' סתם, שהרי התורה הוציאתו מכלל שוורים דעלמא וקראתו 'תאו'. (והלא לשיטת תלמודנו, הן לחכמים הן לר' יוסי ה'תאו' הוא שור הבר, אלא שנחלקו אם הוא בהמה או חיה. אכן, לשיטת התוספתא והירושלמי, לדעת חכמים ה'תאו' אינו שור הבר אלא חיה אחרת, שאינם מתרגמים תאו – תורבלא. ולשיטה זו אכן שור הבר כשר למזבח, שהרי אין לו שם לווי, שאע"פ שנקרא 'שור הבר' אין זה שם לווי, וכמו 'עזי דבאלא', שכתבו התוס' בסוכה שאינו שם לווי, וכנ"ל).

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד פט) באר היטב דעת התוס', שאמנם אינו בכלל 'שור' ו'פר' סתם, אך הלא מפורש בתורה שאדם מביא קרבן נדבה ממיני הצאן והבקר, ולא פרשה תורה איזה מין בקר הוא מביא, ועל כן, אם הוא מין בהמה, ודאי הוא בכלל בקר, ויכול להביאו בתורת נדבה (וע"ש שהביא סיוע לכך מסוגית זבחים לד, וכן מפשטות הלשון בסוגיתנו).

ובתוס' בניזיר (לה. ד"ה ולילף) הביאו בשם מהר"פ ששור הבר נתרבה מפרט וכלל. ובקרבן אורה שם תמה, כיון שהוא בהמה מדוע צריך לרבותו מדרשה.

דף פא

הערות וציונים

'דרכי אפטוריקי רמי...' – נתבאר בזבחים יב. וע"ע שו"ת חתם סופר יו"ד שמג; בית זבול ח"א יטה; חדושי הגר"י וינוגרד.